

Apulum IX (1971)

Dintre periodicele editate de muzeele noastre de istorie, un loc important prin amploarea, varietatea și valoarea contribuțiilor îl ocupă desigur anuarul Muzeului din Alba Iulia — *Apulum* (*Acta Musei Apulensis*). Începând cu vol. I (1939—1942) au apărut până acum zece tomuri, aproape toate masive (vol. VII fiind publicat chiar în două tomuri diferite, VII 1 și VII 2), inițiativa publicării revenind inimosului cercetător și fost director al muzeului, I. Berciu, la care în ultimii ani s-a alăturat și Al. Popa. Comitetul de redacție, avându-i astăzi ca responsabili chiar pe acești doi cercetători, se străduiește cu succes să-i asigure acestui anuar o temeinică ținută științifică, fiecare volum aducând specialiștilor, pe lângă numeroase informații, și studii de interpretare în diferitele probleme. La aceste merite se adaugă și acela, nu mai puțin remarcabil, al regularității și punctualității cu care apare în ultimul timp *Apulum*, care pe această linie ne-a făcut surpriza ca în 1971 să fie publicat în două substanțiale volume (VIII și IX), însumând un număr de circa o sută de contribuții și peste 1 300 de pagini.

Nu poate fi vorba, firește, în această cronică de semnalare, să trecem în revistă nici măcar sumar toate problemele tratate în aceste două volume, precizând însă că în timp ce unul din ele (VIII) conține aproape exclusiv studii, articole și note de istorie medie, modernă și contemporană, la care se adaugă și câteva contribuții de etnografie, celălalt volum (IX) cuprinde în proporție covârșitoare contribuții privind istoria străveche și veche a patriei noastre, cele privitoare la secolele de după retragerea oficialității romane din Dacia fiind numai câteva.

Este deci normal ca în puținul spațiu pe care îl putem consacra anuarului Muzeului din Alba Iulia să menționăm numai unele dintre articolele și studiile publicate în vol. IX, cele din vol. VIII depășind profilul revistei noastre.

Un număr de 20 de contribuții din vol. IX privesc preistoria și protoistoria, câteva perioada de după retragerea oficialității ro-

mane din Dacia, în timp ce toate celelalte tratează probleme legate tocmai de perioada romană, fără ca totuși aceste contribuții să se refere exclusiv la Transilvania, deoarece unele tratează probleme legate de teritoriul extracarpatic al României, iar altele chiar probleme referitoare la alte regiuni ale Europei. Din fiecare din aceste categorii vom aminti mai jos câteva contribuții.

Din prima serie semnalăm articolul lui N. Vlassa (*Contribuții la problema racordării cronologiei relative a neoliticului Transilvaniei la cronologia absolută a Orientului Apropiat*, I, p. 21—64), apărut mai înainte în limba germană în *Acta Musei Napocensis*, VII și asupra căruia ne-am oprit pe larg într-un număr anterior (1/1972) al *SCIV*-ului. În importantul articol al cercetătoarei sovietice Anastasia Mantzevich (*Sur quelques objets du tumulus de Malkop*, p. 103—128) se discută, în lumina ultimelor date și interpretări, importante descoperiri din acest vestit tumul nord-caucazian; între altele, autoarea nu este de acord cu teza originii caucaziene a metalelor din care au fost lucrate unele obiecte de aur din bronzul românesc (de exemplu cele de la Perșinari), teză emisă de A. Mozsolics, fiind mai probabil că originea aurului respectiv, ca și a aceluia al tezaurelor de la Mycenae și Troia ar trebui căutate în Carpați și în Balcani. În articolul său (*Despre „tezaurul” traco-getic de la Craiova*, p. 147—154) D. Berciu susține din nou punctul de vedere că acest cunoscut tezaur descoperit în cursul primului război mondial este un monument de artă traco-getică, neputând fi atribuit artei scitice (cum a afirmat primul editor, H. Schmidt, și au admis mulți alți cercetători după el), datându-l spre anul 350 î.e.n.

Dintre studiile consacrate problemelor epocii romane, semnalăm în primul rând instructivul articol al prof. George C. Boon de la Cardiff, Anglia (*Aperçu sur la production des métaux non ferreux dans la Bretagne romaine*, p. 453—504) și considerațiile regretatului profesor Jean Baradez, de la Chambéry, despre trofeul de la Adamclisi (*Le trophée d'Adamclissi témoin de deux politiques et de*

deux stratégies, p. 505—522), care în final subscrie opiniei că trofeul a fost ridicat de împăratul Traian, odată cu columna de la Roma și cu alte monumente. Articolul tinărilor cercetător C. Petolescu (*Les cultes orientaux dans la Dacie inférieure*, p. 643—658) — în care sînt studiate monumente epigrafice ale cultului Magnei Mater — Cybelc, ale cultelor siriene (Dea Syria, Jupiter O.M. Dolichenus, Jupiter Turmasgadis), ale cultelor egiptene (Isis, Sarapis), al cultului lui Mithra — precizîndu-se pentru fiecare centrele lor de adorație în Dacia inferioară —, ca și articolul lui Egon Dörner (*Dacii și Sarmății din secolele II—III e.n. în vestul României*, p. 681—692) constituie contribuții care depășesc simpla prezentare de materiale.

Același este și cazul unora dintre studiile ce tratează problemele epocii post-romane, ca de exemplu acela al prof. K. Horedt (*Zur Geschichte der frühen Gepiden in Karpatenbecken*, p. 705—712) în care sînt discutate, între altele, unele recente descoperiri gepide din Transilvania, databile, pe la mijlocul secolului al V-lea, dată pe care autorul o propune și pentru tezaurul de la Pietroasa, atribuit pînă acum, după cum se știe, în general secolului al IV-lea; am formula numai o rezervă în privința folosirii termenului *Karpatenbecken*, introdus de unii cercetători vecini pentru a accentua unele tendințe ce nu au nici o legătură cu știința. De asemenea important este și studiul lui M. Rusu (*Note asupra relațiilor culturale dintre slavi și popu-*

lația românească din Transilvania, secolele VI—X, p. 713—730). După părerea autorului, primele grupe de slavi au pătruns în Transilvania în secolele VI—VII în sud-estul acestei provincii, venind de la sud de Carpați; în centrul și vestul provinciei slavii nu au pătruns înainte de sfîrșitul secolului al VII-lea sau începutul secolului al VIII-lea, iar în secolul al IX-lea au pătruns alte grupe de slavi.

Volumul se încheie cu un studiu al lui Dardu C.S. Nicolăescu-Plopșor în colaborare cu W. Wolski (*O contribuție a antropologiei istorice la problema permanențelor în ritualul funerar*, p. 735—752), în care autorii se opresc la concluzia că permanența ritului funerar al incinerăției la populațiile autohtone de pe teritoriul României începînd din epoca bronzului (cultura Grla Mare-Cirna) și pînă în secolele III—IV e.n. constituie „cel mai constant și fidel element al continuității și al tradiției”. Interesantă ni se pare constatarea că în secolele III—IV e.n. autohtonii depun în mormintele noilor născuți, copiilor și adolescenților, în chip simbolic, un număr mic de oase și, în schimb, depun oase din toate părțile scheletului atuncînd e vorba de adulți, oameni vîrstnici și bătrîni. Dimpotrivă populațiile străine (taifalii) procedează tocmai invers (în mormintele copiilor și adolescenților se pun cu grijă oase din toate părțile scheletului, pe cînd în mormintele celorlalți se pun, simbolic, numai cîteva zeci de fragmente de oase).

Vladimir Dumitrescu

KORNÉL BAKAY, *Scythian Rattles in the Carpathian Basin and their Eastern Connections*, (Zornăitoarele scitice în Bazinul Carpatic și legăturile lor estice) Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1971, 131 p + 12 pl.

În această lucrare sînt studiate trei tipuri de obiecte: zornăitoare, vîrfuri de stîlp de baldachin sau vîrfuri de par de cort și clopote. Primul dintre ele „zornăitoarele” (termenul englez „rattle” se traduce prin „obiect producător de sunete pentru alarmă sau pentru amuzat copiii”), este obiectul central de studiu. El reprezintă o piesă de bronz avînd un corp

alungit, în general de formă conică, cu deschizături (ferestre) triunghiulare, în interiorul căruia se mișcă una sau mai multe bile metalice. Zornăitoarele sînt de două tipuri: a) cu tub de înmănușare și b) cu ghimpe de fixare. Încă din introducere K.B. separă acest obiect de vîrf de par (Pole-end) care nu are în mod obligatoriu forma tipică a zornăitoarelor.